

Végh Ferenc ny. vezérezredes:

NEMZETKÖZI SZAKIRODALMI SZEMLE

STEN RYNNING: A NATO A COVID ÁRNYÉKÁBAN: MEGÚJULÓ KOLLEKTÍV VÉDELMI MEGÁLLAPODÁS?

ÖSSZEFOGLALÓ: A cikk a Covid-19-járvány hatásait elemzi, és a következő megállapításokat teszi. A járvány elmélyítette a politikai törésvonalakat a Szövetségen belül, miközben Kína felemelkedését hozta. Az elmúlt években a NATO jelentősége egyértelműen csökkent az amerikai biztonságpolitikában. Most, amikor úgy tűnik, hogy a NATO-t a belső ellentétek fenyegetik, a Szövetség legjobb lehetősége a közös jövőképre való törekvés és a kollektív védelem biztosítása. Ehhez új és hiteles módszereket kell kidolgozni. Ugyanilyen fontos lesz az összes szövetségesnek a stratégiai elemzésbe és gondolkodásba való bevonása, amelynek célja a földrajzi és a társadalmi sebezhetőségek felmérése, valamint a hosszú távú hatalmi pályák metszéspontjának megértése. Ha a szövetséges országok kormányai és lakossága ezt nem érti meg és nem akarja, akkor a Szövetség minden bizonnyal elsorvad.

A SZERZŐRŐL: A szerző a Dél-dániai Egyetem (SDU) professzora és kutatási dékánhelyettese, valamint a NATO Védelmi Akadémia külső tudományos munkatársa.

FORRÁS: Sten Rynning: A renewed collective defense bargain? NATO in COVID's shadow. NDC Policy Brief No. 16. – 09. 2020. <https://www.ndc.nato.int/news/news.php?icode=1468> (Letöltés időpontja: 2020. 12. 02.)

A szerző először is összegyűjti, mi történt az elmúlt egy évben, a pandémia ideje alatt. Úgy véli, a NATO helyesen reagált a Covid-19-re azzal, hogy elmélyített néhány hibrid háborús és társadalmi ellenálló képességet növelő politikai kompetenciát. „A politika azonban nem tudja megmenteni a NATO-t; csak a politikusok” – állítja. A szerző azt is aggasztónak találja, hogy a Covid-19 elmélyítette a politikai törésvonalakat a Szövetségen belül. A szövetségesek összecsaptak az utazási korlátozások, az orvosi ellátás és az oltások miatt. A G7 csúcstalálkozóra sem került sor, mert nem értettek egyet abban, hogyan lehetne Kínát szankcionálni, amiért megsérti Hongkong autonómiáját. Ezt követően az USA azon döntése, hogy gyengíti katonai jelenlétét Európában, aggodalmat keltett az ország NATO iránti elkötelezettsége terén. A Törökország, Görögország, Franciaország és Olaszország közötti földközi-tengeri intenzív érdekkonfliktusok megkérdőjelezték közeli szövetségesként való definiálásukat; az ENSZ Biztonsági Tanácsán belül a szövetségesek pedig nem voltak képesek koordinálni az iráni szankciókkal kapcsolatos értelmes megközelítést.

A NATO-szövetségeseknek ezért a figyelmüket a belső konfliktusaik felé kell fordítaniuk és újra kell értékelniük a kollektív védelem iránti kötelezettségvállalásuk alapjait. A szerző szerint a Szövetségnek csak a legfontosabbra, a kollektív védelemre kellene most figyelnie, annak is inkább a politikai, gazdasági és földrajzi vonatkozásaira. El kell mozdulnia a politikailag megosztó „a több jobb” elvétől – amit a 2014-es védelmi beruházási kötelezettségvállalás a GDP 2%-ában rögzített a védelmi kiadásokra vonatkozóan –, és intelligensebbé kell válnia. Ehhez pedig meg kell újítania a kollektív védelmi megállapodást.

A nagy vita – A szerző kénytelen beismerni, hogy a NATO-szövetségek nem tudnak megállapodni abban, hogyan építsenek stratégiát a NATO-szerződésben felvázolt liberális értékek (a demokrácia, az egyéni szabadság és a jogállamiság) mentén. Ehelyett a szövetségek versengésbe kezdtek a liberalizmusért. Mike Pompeo amerikai külügyminiszter szerint a liberális energiát új utakra kell terelni. Ahogy Kína egyre inkább átveszi a második világháború utáni főbb intézmények irányítását, úgy a nyugati országoknak is át kell csoportosulniuk a felpörgetett liberális nacionalizmusba. Ezzel szemben Frank-Walter Steinmeier német államfő elképzelése szerint a „klasszikus” liberalizmus kitart és megerősödik, ha a nyugati kormányzás továbbra is mélyen beágyazódik a nemzetközi intézményekbe. Az egyik elképzelés a liberális érdekkörökön kívüli új globális hatalmi egyensúly szerepét osztja Kínára; a másik Kínát egy olyan jelöltként ábrázolja, akit a Nyugat felvehet a nemzetközi intézmények és a globális diplomácia „belső szentélyébe”. A nyugati liberalizmus jövője tehát attól függ, miként reagál a Nyugat Kína felemelkedésére.

A hatalom csapdája – Az amerikai külpolitika fókuszának Kínára való irányítása a NATO stratégiai vitáinak meghatározó eleme. A stratégiai vita fókuszpontját mindig is a nagyhatalmi versengés határozta meg, a terrorizmus elleni háborúk megindulása óta pedig ez még inkább így van. Az USA 2017-es nemzetbiztonsági stratégiájának középpontjában is a nagyhatalmi harc áll, ami arra készítette a NATO-t, hogy a 2019-es londoni találkozásán megszólítsa Kínát. A mindent uraló hatalom azonban veszélyes, mert az ezzel járó egyoldalú politikai gondolkodásmód gyengíti a tágabb értelemben vett nemzetközi rendet.

Graham Allison politológus – aki 2017-ben azt vizsgálta, hogy az Egyesült Államok és Kína hatalmi pályája miatt várható-e háború, és a hatalomváltás miatt sürgeti a külpolitikai alapok újragondolását – arra következtetésre jutott, hogy a nagyhatalmi harc elkerülhető, ha a nagyhatalmak intenzívebben foglalkoznak stratégiai ügyekkel. Allison most inkább az ún. „stratégiai kreativitási hullámot” sürgeti, ami alatt a befolyási övezetek és a nemzeti elkötelezettségek újragondolását érti. Allison szerint az USA-nak úgy kellene meglépnie ezt, hogy egyes szövetségeket „elenged”.

Nehéz elképzelni, miként haladhatna rendezetten az amerikai befolyás csökkentése a NATO-ban. A NATO egy többoldalú, testületi jellegű szövetség, amelyben minden tagnak joga van a kollektív védelemhez (ahogyan kötelesek is ahhoz hozzájárulni). Ráadásul a bővítés következtében a NATO ma olyan földrajzi területekkel rendelkezik, amelyek az USA hatalmi érdekeitől és képességeitől függenek, különösen a balti és a fekete-tengeri térségekben. Röviden: a szövetségek leválása olyan felfordulást vonna maga után, amelyet a NATO valószínűleg nem élne túl.

Sajnálatos módon a hatalomváltás a külpolitika militarizálódását váltotta ki, és nem azt a fajta világos gondolkodásmódot eredményezte, amely végső soron a hatalom fenntartásához szükséges. Ez a tendencia Európában is észlelhető, ahol a Trump elnök politikájának központi tételeit kritizáló kormányok többsége nem kapott sok figyelmet.

A szerző véleménye szerint az európai álláspont iránymutatást adhat a Szövetségnek. Sőt, hozzájárulhat ahhoz, hogy a NATO visszatérése a kollektív védelemhez alapvetően az európai katonai ügyekről, és végső soron az Oroszország elleni védekezésről, az elrettentésről szóljon. Ez igaz, de csak részben. A NATO kollektív védelme a kormányok és a társadalom elleni fenyegetések széles körét öleli fel, beleértve a kibervédelmet, az energiabiztonságot, a terrorizmust – és nem utolsósorban Kínát. E fenyegetések egyike sem illik bele az Oroszország elleni védekezés és elrettentő erő formájába. Ehelyett rugalmas és integrált politikai-katonai gondolkodásra van szükség.

A NATO alapvető feladata – Bármennyire is bonyolult a világ, a NATO-nak egyszerűen tartania kell magát a saját alapfeladatához, ami csak egy lehet: a NATO-nak mint a szabad

nemzetek közösségének kollektív védelme. Ezért meg kell szabadulnia a többféle „alapfeladatától”. Erre legutóbb a 2000-es években volt szükség, amikor a terrorizmus elleni harc a leggyengébb pontjainál támadta a NATO-t. Ekkor a kompromisszumok elérésének és a kedélyek lenyugtatójának egyetlen járható útja az alapvető feladatok egyenrangúvá tétele volt. Ma már nem lehetne ezt a receptet átvinni a liberalizmusról való elképzelésekről szóló vitákra, hiszen ebben az értelemben a többféle út csak az eltérő nemzeti elképzelések rövid távú összehangolásához elegendő.

A cikkíró szerint a NATO-nak azzal kellene inkább foglalkoznia, hogy mit jelent a demokrácia védelme. Jelenti-e azt, hogy a NATO megpróbálja előmozdítani a demokráciát a világ távoli térségeiben is? Vagy azt, hogy visszavonul a saját terepére, a saját populista fenyegetései elleni küzdelem érdekében? Jelenti-e azt, hogy megvédi a közösséget a NATO területén kívülről érkező főbb illiberális fenyegetésektől?

A demokráciák védelme szerte a világon – Az „új” liberalizmus hívei hidegháború-szerű konfrontációt terveznek Kínával, amely arra kényszerítené a NATO-t, hogy álljon készen az észak-atlanti hatáskörön kívüli demokráciáért folytatott küzdelemre ugyanúgy, mint Afganisztánban tette a demokráciáért vagy Líbiában az emberi jogokért. Azzal érvelnek, hogy a NATO és Kína közötti konfliktus mozgatórugója is az eszmék és az értékek összeférhetlensége: az egyik oldal a liberalizmust, a másik a kommunizmust képviseli.

Egyelőre kisebbségben vannak a NATO-ban azok, akik ezt az álláspontot képviselik, és ha nincs a kérdésben erős belső konszenzus, akkor nem lesz sokáig fenntartható. Tekintettel arra, hogy a mai nagyhatalmak kevesebb jogkört birtokolnak, mint régen, a hidegháborús metafora egyszerűen célszerűtlen – véli a szerző.

Harc a hazai populizmus ellen – A másik lehetőség a hazai pályára való visszavonulás. Ez annyit jelent, mintha azt mondanánk, hogy a NATO-t érintő legkomolyabb fenyegetés a saját háza tájáról várható. Az ilyen fenyegetés az alkalmatlan, populista és tudományellenes kormányzás képében jelentkezik, amit egyes elemzők a Covid-19-re adott sikertelen válaszok legfontosabb okának tartanak. Ha az olyan külső hatalmak, mint Oroszország be tudnak avatkozni a NATO-szövetségesek belpolitikájába, az azért van, mert a szövetségesek lehetőséget kínálnak nekik erre. Másképp fogalmazva: Oroszország ellen a NATO saját háza táján való tisztogatás a legjobb módszer. Legalábbis ez az uralkodó álláspont most az Atlanti-óceán mindkét partján az „old school” liberalizmus hívei között. Ha legyőzik populista ellenfeleiket, amint ezt láthattuk az USA-ban 2020 novemberében, akkor a populizmust a megfelelő mederbe terelhetik. E célból segítségül hívhatják a NATO liberális alapelveit, hogy szélesítsék a populista megújulás elleni küzdelem frontját.

A hazai populizmus elleni harc azonban óriási kockázatokkal járna a Szövetség számára, mert stratégiai szintre emelné a legfeszültebb, legégetőbb belpolitikai problémákat. A NATO részvétele minden jelentős belpolitikai küzdelemben végül nagy valószínűséggel megbénítaná a Szövetséget.

Árnyalt liberalizmus – A demokrácia védelmének harmadik, egyben utolsó lehetősége a NATO számára a belpolitikai harcokon való felülemelkedés és a nagyhatalmak (Oroszország és Kína) manővereire való összpontosítás. Egyrészt azokra a kritikus infrastruktúrákra (földrajzi elhelyezkedésükre és a sebezhetőségükre) kell koncentrálnia, amelyek biztosítják a liberális társadalmak működését. Másrészt pedig szembe kell szállnia azon hatalmak mesterkedéseivel, amelyek be akarnak avatkozni a NATO létfontosságú intézményeinek működésébe. Ez alapján kell meghatározni a NATO kollektív védelmi stratégiáját.

A liberális értékek hazai pályán való széles körű ápolása, ezzel párhuzamosan a kívülálló nagyhatalmakra való összpontosítás – ennek kell a Szövetség stratégiájának lennie, véli a

szerző. Ez egyúttal hozzájárulhat a nagyhatalmi feszültség csillapításához is, mivel nem jár rendszerváltó ambíciókkal Oroszországban vagy Kínában. Ráadásul mindez ösztönözné a NATO-szövetségeseket arra, hogy mérlegeljék a hatalommegosztás hosszú távú hatásait. Hazai pályán kibékítené a „régi” és az „új” liberálisokat. Néhányan persze „együttműködő versengésnek” és puha hatalomnak nevezhetik ezt a stratégiát. Ez azonban elsősorban a szabad nemzetek közösségének fenntartott hatalmi stratégia.

Az ideológiai konfrontációkkal szemben tehát a Szövetség jellegéből, súlyából, geopolitikai elhelyezkedéséből, identitásából és a rá leselkedő biztonsági kihívásokból adódó speciális szempontokat kell számításba vennie. Ez kemény munkával jár, különösen az európai szövetségeseik részéről, akiknek olyan integrált, kész és rugalmas erőket kell biztosítaniuk, amelyeket az Egyesült Államok fenntart Európában, de egyre inkább át akarja majd helyezni más hadszínterekre.

CLAUDIA MAJOR: KATALIZÁL VAGY VÁLSÁGBA SODOR? A COVID-19 HATÁSA AZ EURÓPAI BIZTONSÁGRA

ÖSSZEFOGLALÓ: A Covid-19-járvány okozta válság ugyanolyan mértékben destabilizálhatja a társadalmakat, a gazdaságot és a politikai intézményeket, mint a katonai vagy a hibrid fenyegetések. Emellett bármilyen, a kialakult helyzetről szóló elemzés csak a pillanatnyi helyzetet tükrözi vissza. A vírus hosszabb távú hatása időtartamától, gazdasági, társadalmi és politikai következményeitől, valamint a nemzeti, uniós és nemzetközi reakciókat kísérő tendenciáktól is függ. Több mutató szerint a Covid-19 felgyorsította a fennálló konfliktusokat és a nemzetközi biztonsági fejleményeket. Az európai országok a saját hazai problémákra koncentrálnak. Az eredmény egy potenciálisan kritikus helyzet, ahol a nemzetközi konfliktusok fokozódhatnak, miközben a kezelésükre fordított politikai figyelem nem elégséges.

A szerző a biztonsági környezet romlásaként értékeli, hogy a járvány egészségügyi hatásaival együtt a kormányok által hozott gazdasági, politikai és társadalmi intézkedések a konfliktusok mozgatórugóiként működnek. Nem feltétlenül okoznak új konfliktusokat, de fokozhatják a meglévő nemzetközi dinamikáját, mint például a Kína és az Egyesült Államok közötti versengést. Regionális szinten is fennáll a konfliktusok elmélyülésének veszélye – például amikor a járvány gyengíti az egyes államok kiszolgáltatott társadalmi csoportjait, aláássa a törekeny állami intézményeket vagy bonyolítja a válságkezelési erőfeszítéseket.

A SZERZŐRŐL: *Dr. Claudia Major a berlini székhelyű Nemzetközi és Biztonsági Ügyek Intézet (German Institute for International and Security Affairs – Stiftung Wissenschaft und Politik, SWP) nemzetközi biztonsági osztályának vezetője.*

FORRÁS: *Claudia Major: Catalyst or crisis? COVID-19 and European Security. NDC POLICY BRIEF No. 17. – 10. 2020. www.ndc.nato.int (Letöltés időpontja: 2020. 12. 02.)*

Kezdetben volt arra remény, hogy a világjárvány – mint határokon átnyúló globális kihívás – a nemzetközi együttműködés katalizátora lesz. Mégis, sok ország a nemzetállamra összpontosított, nem pedig a nemzetközi szolidaritásra. Ez pedig nemcsak az erőszakos konfliktusokra fordított figyelemre volt hatással, de a kormányok és a nemzetközi szereplők cselekvési hajlandóságát és cselekvőképességét is korlátozta. Ráadásul a várható gazdasági

következmények hatással lehetnek az állami költségvetésekre, ennek következtében a konfliktusok kezeléséhez rendelkezésre álló forrásokra is.

Major szerint ennek hátterében két általános minta azonosítható.

Először is, a nemzetközi kapcsolatokban már meglévő strukturális trendek felerősödtek. Ez különösen igaz az Amerikai Egyesült Államok vezető szerepének csökkenésére és a folyamatos kínai–amerikai versengésre. A Trump-adminisztráció nem tudta kezelni a válságot, alig, vagy egyáltalán nem egyeztetett a szövetségeseivel, nem mutatott érdeklődést a vírus elleni világméretű összefogás iránt (ahogy 2013 és 2016 között az Ebola esetében sem), tovább gyengítette az Egészségügyi Világszervezethez hasonló multilaterális fórumokat, és narratívák csatáját vívta Kínával. Ez növeli azt a hatalmi vákuumot, amelyet az amerikai vezetés hiánya már létrehozott. Ez pedig Európa számára különösen nagy kihívást jelent. Ugyanilyen kihívást jelent annak a valószínűsége, hogy Washington továbbra is Kínára összpontosít, így további elszakadás várható az USA-tól függő európai védelmi ügyektől.

Másodszor, a pandémia következtében számos ország biztonsági helyzete legalább átmenetileg romlott. A válság meggyengítette az állami hatóságokat, lehetőséget teremtve a nem állami szereplők számára ennek a gyengeségnek a kihasználására és a bizalom aláásására. Például a szélsőséges szubzaharai afrikai csoportok a Covid-19-válságot használják ki arra, hogy fokozzák a támadásokat. Hasonlóképpen az Iszlám Állam is növelte befolyását Szíriában és Irakban. Ezzel párhuzamosan a világjárvány arra kényszerítette a nemzetközi szereplőket, hogy racionalizálják és alakítsák át kötelezettségvállalásaikat. A részleges kiürítések vagy a karanténidőszakok gyengítették a nemzetközi missziókat, ennek következtében a térségi és a helyi biztonság is csorbult. Irakban és Maliban például a nemzetközi kiküldetések befagyasztása egybeesett a biztonság romlásával. Ezenkívül a sebezhető és konfliktusok által sújtott országokat valószínűleg nemcsak maga a járvány sújtja erősen, hanem különösen annak gazdasági következményei, mint például a jövedelemvesztés, az élelmiszerhiány vagy a csökkent nemzetközi támogatás. Az elszegényedés valószínűleg nemcsak az egészségügyi ágazatot fogja sújtani, de elmélyíti a politikai megosztottságot és az üzemanyagválságot is.

A cikk írója szerint a Covid-válság európai biztonságra gyakorolt hatása három területen értékelhető: a politikában (prioritások és felfogások), a társadalmi szerkezetben (intézmények és folyamatok) és az eszközrendszerben (erőforrások).

Prioritások és felfogások – A világjárvány kezdetén sok ország az egészségügyre és a gazdasági következményekre összpontosítva bezárkózott és nemzetállam-központú intézkedéseket hozott. Csekély mértékű volt az európai szolidaritás, hiányzott a kölcsönös támogatás. A válság kibontakozásával azonban a legtöbb európai állam felismerte a közös kezelés szükségességét. A gazdasági és társadalmi károk helyrehozása és az európai újjáéledés támogatása érdekében 2020 júliusában megállapodtak egy soha nem látott helyreállítási tervben, 750 milliárd eurós alap létrehozásával.

A világjárvány következtében valószínűleg megváltoznak a stratégiai prioritások és a fenyegetés észlelése is. A gazdasági fellendülés valószínűleg politikai prioritássá válik. A legtöbb ország már potenciális fenyegetésként említi stratégiai dokumentumaiban a járványokat. Az európai országok felfogták: a létfontosságú termékek, mint például a személyi védőfelszerelések bizonyos Európán kívüli országoktól, elsősorban Kínától függenek. Ez vitát szított az európai szuverenitásról.

Európának jobban meg kell ismernie saját prioritásait, és több forrást kell fektetnie ezek megvalósításába – szögezi le Major.

Az EU és a NATO is újragondolja a stratégiai dokumentumait – a Covid valószínűleg hatással lesz ezekre is. Például Németország EU-elnökségének egyik fontos lépése 2020

második felében a Stratégiai Iránytű (*Strategic Compass*) kidolgozása volt, ami olyan célkitűzésekkel és képességekkel együtt értékelte a veszélyt, amelyekhez minden tagország hozzájárulhat, ennek köszönhetően Európa egésze képes lenne megbirkózni a Covid-19 következményeivel.

A NATO-főtitkár által kinevezett szakértői csoport ajánlásokat dolgozott ki a Szövetség egységének megőrzésére és politikai szerepének megerősítésére. A járvány miatt minden bizonnyal sokkal több figyelmet szenteltek az ellenálló képesség kérdésének, figyelembe véve az egészségbiztonságot.

Intézmények és folyamatok – A pandémiára adott első reakciókat még az erős nemzeti reflexek jellemezték, később azonban az uniós országoknak sikerült visszatérniük az európai koordinációhoz. Mindaz, ahogy Németország fogadta a francia és olasz Covid-19-betegeket a német kórházakban, hozzájárult a bizalom és a nemzetközi támogatás helyreállításához. Ezenfelül az EU jobban fel van szerelkezve a járvány következményeinek kezeléséhez. Az EU helyreállítási tervének elfogadása a francia–német vezetés újjáélesztésének és az európai országok együttműködési hajlandóságának volt köszönhető (pl. a vissza nem térítendő támogatások elvének elfogadása). Úgy tűnik tehát, hogy a járvány végül mégis az európai együttműködés katalizátorává vált.

A NATO is kihívást jelentő helyzetben van, amit nem annyira a világjárvány okozott, hanem inkább az általa felerősített fejlemények. Az Egyesült Államok vezetésének hiánya például lehetővé tette a konfliktusok kitörését ott, ahol korábban megfékeztek volna őket. Ez a NATO politikai egységének, katonai cselekvőképességének bírálatához vezetett. Különösen igaz ez a jelenlegi török–görög konfrontációra és a Földközi-tenger keleti részén kibontakozó sokrétű válságra. A NATO cselekvőképessége az alapvető kérdések (Oroszországtól a nukleáris kérdéseken át Kínáig), a működő folyamatok és struktúrák, valamint a megfelelő és elegendő erőforrások (például képességek és finanszírozás) politikai egységétől függ.

A 2020-as elnökválasztás eredménye valószínűleg nem változtatja meg a nagyhatalmi verseny vezérmotívumát, amelynek fő politikai, katonai, gazdasági kihívása Kína. Az új vezetés hasonlóképpen el fogja várni, hogy az európaiak nagyobb mértékben vállalják a védelmi terheket. A járvány következtében egyre törekenyebb lesz a nemzetközi biztonság és növekszik az instabilitás. Tehát, az elvárások összességében az elnökválasztás után sem fognak változni.

Erőforrások – A cikkíró úgy véli, hogy az európai országok a járvány miatt jelentős gazdasági problémákkal szembesülnek. 2020 első negyedében a GDP 3,2 százalékkal csökkent az eurózónában. A meghirdetett helyreállítási tervek ellenére megszorító intézkedések bevezetése nem zárható ki, ami valószínűleg a védelmi költségvetéseket is érinteni fogja, befolyásolva a képességfejlesztést, a technológiai és ipari bázist, valamint az innovációt. A járvány okozta csökkentések új fordulójában az európai fegyveres erők többsége elveszíti a kritikus képességeit. Fennáll annak a kockázata, hogy azokra a tevékenységekre és felszerelésekre összpontosítanak, amelyeket az országok még megengedhetnek maguknak, nem pedig azokra, amelyeket az európai biztonság megkövetelne. A döntő kérdés az, hogy az európai országok tanultak-e a múltból, és most összehangoltan fognak-e reagálni a potenciális új megszorításokra, vagy inkább a nemzeti megoldásokat részesítik előnyben. Ha a védelmi megszorításokat nem is lehet elkerülni, akkor legalább az EU-nak és a NATO-nak kell együttműködni az ilyen csökkentések hatásainak enyhítése érdekében.

A válság felhasználása az európai biztonság előmozdítására – A járvány számos hatását még nem lehet felmérni, vélekedik a szerző. Csak a stratégiai dokumentumok következő generációja fogja megmutatni, hogy helyes volt-e a fenyegetésértékelés; csak a

következő állami költségvetésekből derül ki a védelmi terület lehetséges csökkentésének mértéke.

Ennek ellenére a járvány és annak utóhatásai valószínűleg számos olyan biztonsági kérdést érintenek, amelyekkel az európaiak szembesülnek – a Száhel-övezettől kezdve Iránig és Oroszorszáig. Az európai döntéshozókra nehezedő nyomás megnőtt, mivel több szinten kell megküzdeniük a járvánnyal. Ebből következik, hogy növekszik a félreértések kockázata – ami rossz döntésekhez vezethet –, valamint annak veszélye, hogy Európa ellenfelei megragadják lehetőségeiket befolyásuk előmozdítására.

Jelenleg a biztonság és a védelem nem számít prioritásnak Európa napirendjén – összegzi mondanivalóját a cikkíró –, de a jelenlegi válság hasznos tanulságokat kínál. Eljött az ideje, hogy ezen változtassunk, és előkészítsük a biztonság és a védelem szélesebb körű értelmezését, amely valóban összeköti a polgári és katonai területeket. A Covid-19 lehetőséget ad az európaiaknak arra, hogy újból felülvizsgálják biztonsági menetrendjüket, és az egészség-biztonság, az ellenálló képesség és a megelőzés olyan kérdéseire fordítsanak figyelmet és erőforrásokat, amelyekre szükségük van.

JURIJ APUHTYIN: A HARCKOCSI HELYE A MODERN HÁLÓZATKÖZPONTÚ HADVISELÉSBEN

ÖSSZEFOGLALÓ: *A cikk írója a közelmúltbeli katonai konfliktusok tapasztalatai (különösen a hegyi-karabahi harcokban tömegesen alkalmazott pilóta nélküli repülőeszközök, drónok) alapján arra a következtetésre jut, hogy ezek a harctevékenységek új fenyegetéseket jelentenek a harckocsik számára.*

A SZERZŐRŐL: *a szerző szakújságíró.*

FORRÁS: *Юрий Апухтин: Танк и его место в современной сетцентрической войне (Jurij Apuhtyin: Tank i jego meszto v szovremennoj szetyecentriceszkoj vojnye). Военное Обозрение, 17. 12. 2020. <https://topwar.ru/178163-tank-i-ego-mesto-v-sovremennoj-setecentriceszkoj-vojne.html> (Letöltés időpontja: 2020. 12. 17.)*

Olyan különböző módszerek jelentek meg a katonai műveletekben, amelyekkel közvetlen harcérrintkezés nélkül lehet megszerezni információkat, felderítési adatokat az ellenségről és amelyek a megelőző csapások végrehajtásának lehetőségén alapulnak. Egy harckocsialegység és még inkább egy harckocsi már nem képes sikeresen ellenállni ezeknek a csapásoknak.

Az ilyen fenyegetések leküzdése érdekében új szintre kell emelkedni, ahol összehangolják az adott műveletben részt vevő gépesített lövészek, harckocsik, tüzérség, javító és evakuáló erők (a támogató légierővel együtt megvalósuló) harctevékenységét a tűztámogatással, a drónok alkalmazásával, a légvédelemmel és az elektronikus hadviseléssel. (Nem beszélve a csapatok vezetéséről és ellenőrzéséről, de ezt ebben a cikkben nem tárgyalja a szerző.)

A szerző a továbbiakban ismerteti a hálózatcentrikus vezérlés elvét. Megállapítja, hogy e tekintetben egyre gyakrabban kerülnek szóba a hálózatközpontú hadviselési módszerek, amelyek magukban foglalják a csapatok vezetési struktúrájának megváltoztatását, a szükséges technikai eszközökkel való felszerelést, és minden erőt és eszközt egyetlen harci irányítási rendszerbe, információs-koordinációs hálózatba integrálnak, ideértve a valós idejű folya-

matos információcserét, az ellenségről szóló szükséges információk megszerzését, a gyors döntéshozatalt és a parancsok kiadását (fogadását) a felső szinttől az alsóig.

A rendszer az átfedésen, a vezetés megfelelő szintjén egyesített felderítő-, információs és harci megsemmisítő eszközök hálózatán alapszik. A szerkezet minden eleme csak a rá vonatkozó információkat kapja meg. A rendszer modern információs és hálózati technológiák felhasználásával épül fel, és célja, hogy a földrajzilag szétszórt vezetési pontokat felderítési, célmegjelölési és megsemmisítési képességgel ruházza fel és integrálja egy rendkívül adaptív konstrukcióba.

A rendszer nyitott és autonóm készletből áll, amelyeket egy közös hálózat egyesít, így képes önállóan és csoportosan is működni. Az egyes elemek az elvégzett feladattól függően kiléphetnek egy adott struktúrából vagy beléphetnek egy másikba.

Az alegységek szervezeti felépítését, a kijelölt feladatok teljesítésének formáit és módszereit természetesen módosítani kell, és egyetlen menedzsmentrendszerbe kell beépíteni. A hálózatközpontú rendszer megvalósításakor az információcsere és a parancsátadás biztosítása érdekében a fegyvernemek összes elemét fel kell szerelni a szükséges technikai eszközökkel. Ma az alacsonyabb harcászati szint – szakasz, század, zászlóalj – a legrelevánsabb, amely közvetlenül a harctéren oldja meg a kijelölt feladatokat.

A cikk írója úgy véli, hogy a harckocsik – mint a hálózatközpontú harc egyik fő elemét – fel kell szerelni egy harckocsi-tájékoztató és -irányító rendszerrel (HKTIR), ami biztosítja az együttműködést a kijelölt feladat megoldásában részt vevő többi harci elemmel.

A HKTIR-nek a harckocsi összes műszerét és rendszerét egyetlen, integrált hálózatba kell egyesítenie. A harctéri helyzetről és az észlelt célpontokról szóló információkat a harckocsi hálózatközpontú rendszerébe kell helyezni. Emellett a harckocsinak adatokat kell kapnia az előljáró és alárendelt parancsnokoktól, a műveleti mélységben az észlelt földi és légi célpontokról, valamint az ellenség védelmi csomópontjairól. Emellett a rendszernek meg kell határoznia a saját harckocsijainak és az alárendeltekének a helyét. Az adatok cseréje – a parancsok kiadása céljából az alárendelt vezérlőobjektumok számára az alegységek és a célpontok helyéről – zárt kommunikációs csatornákon keresztül történik.

A hálózatközpontú rendszer integrált képet alkot a harctérről, ezzel bővíti a harckocsik képességeit. Lehetővé teszi továbbá a kijelölt feladat teljesítésének optimalizálását: valós időben figyelemmel kíséri és felméri a helyzetet, elvégzi a cél kijelölését és a célelosztást, irányítja a tüzet és az alárendelt alegységek manővereit.

Ennek érdekében a harckocsinak saját számítógép-komplexummal kell rendelkeznie, amelyhez irányzó- és figyelőeszközök, műholdas és autonóm inerciális navigációs rendszerek, információs kijelzőrendszerek, nagy áteresztőképességű, megfelelő zavarásvédelemmel és kriptográfiai ellenállással rendelkező kommunikációs csatornák társulnak.

A hálózatközpontú rendszerrel a harckocsik új minőséget kapnak. Harci hatékonyságuk ugrásszerűen növekszik a tüzerő, a páncélvédelem és a manőverezőképesség szempontjából. A rendszer lehetővé teszi a korábban gyártott harckocsik modernizálását és a modern követelményeknek való megfeleltetését is.

A HKTIR létrehozásakor számos technikai problémát kell még megoldani. Néhány elemet már kidolgoztak, amelyek más rendszerekben és a harckocsikban is használhatók. Vannak azonban olyan elemek, amelyek komoly innovációs erőfeszítéseket igényelnek. Ide tartoznak az információcsere kommunikációs csatornáit és a harckocsik személyzete számára szükséges adatok bemutatásának módszerei.

A harckocsikban hagyományosan csak ultrarövid- és rövidhullámú sávokban működő rádióállomások vannak, amelyek semmilyen módon nem védettek és az elektronikus hadviselési

rendszerek könnyen bezavarják. Ez pedig egy információkezelő rendszer számára elfogadhatatlan. A harcokcsikban az eddigiektől alapvetően eltérő kommunikációs rendszert kell alkalmazni a digitális berendezések technikai lehetőségeinek felhasználásával, valamint az ebben a tartományban működő, a zavarás és kriptográfiai ellenállás szükséges szintjét biztosító rádióállomások új generációjával. Nem szabad megfedkezni azonban arról, hogy a harcokcsi korlátozottan fenntartott térfogattal rendelkezik, és nem minden elektronika helyezhető el benne.

A hálózatközpontú rendszerben az üzemeltetőknek heterogén kartográfiai, digitális és szimbolikus információkat kell biztosítani a célpontokról és azok jellemzőiről, a kapcsolódó tárgyak helyéről, a harcokcsi rendszereinek állapotáról és a harc vezetéséhez szükséges egyéb adatokról. Ezeket az adatokat megfelelő formában kell megadni, és nem szabad túlterhelni a kezelőszemélyzetet. Köztudott, hogy egy mozgó harcokcsiban egyszerűen lehetetlen ilyen információkkal monitoron dolgozni és bármilyen adatot bevinni. Szükség van tehát egy független rendszerre. Például egy harcokcsi parancsnokának és irányójának abban az esetben stabil a helyzete, ha a kezével az irányítópultot tartja, a homlokát az irányzó-figyelő műszer falának támasztja, és stabilizált képet lát a látómezőben. Ebben a helyzetben a kezelő beállíthatja a képet: a látómezőt vagy az információt.

Egy másik lehetőség az összes információ megjelenítése a kezelő fejevéjéhez rögzített képernyőn, ugyanúgy, mint a repülésnél. Azonban egy harcokcsi az üzemi körülményeket tekintve kedvezőtlenebb helyzetben van a repülőgéphez képest, és nem könnyű a hozzá hasonló rendszert megvalósítani. Ezek mind olyan technikai problémák, amelyekkel egy erre specializálódott szervezeti egységnek kell megküzdenie a hálózatközpontú rendszer létrehozásakor.

Egy új vezérlőrendszer bevezetéséhez szükség lesz a harcokcsialegységek szervezeti megváltoztatására is – véli a szerző.

A harcokcsialegységeknek teljes körű vezetési és biztosítási szolgáltatást kell kapniuk már századszinten is. Például a harcokcsialvázon egy megfelelő módon felszerelt felderítőjármű elhelyezése szükséges drónkészlettel ellátva, egy rádióállomás (kommunikációs jármű), légvédelmi és elektronikus hadviselési eszközök. Ezek a hálózati elemek ma még nem léteznek, de gyorsan létre kell hozni őket.

Az 1980-as években a „Boxer” harcokcsi HKTIR-fejlesztése először a Szovjetunióban kezdődött, de az Unió felbomlása után korlátozták a munkát.

Az Amerikai Egyesült Államokban a HKTIR második generációját már beépítették az M1A2 harcokcsikba. Folyamatban van a hálózatközpontú vezérlőrendszer elemeinek rendszeresítése harcászati szinten a szárazföldi erőknél. Azokat már sikeresen alkalmazták az iraki *Sivatagi vihar* hadművelet során.

Mi az oka egy ilyen jelentős lemaradásnak? – teszi fel a kérdést a cikk írója.

Az ilyen struktúrák fejlesztése több szakaszból áll – az alkalmazás koncepciójának megalkotásából, a vezérlési folyamatok algoritmizálásából és a technikai eszközök előállításából. A rendszer koncepciójának és a ráruházott feladatoknak a kidolgozása a hadsereg feladata. Meg kell határozniuk a hálózattal és annak összetevőivel szemben támasztott követelményeket.

Ebben a szakaszban meg kell határozni a vezetési szinteket és az egyes szinteken kezelendő kérdéseket, valamint a rendszer elemei közötti adatáramlást és adatmennyiséget. Ismertetni kell továbbá a kommunikációs csatornák zavarásmentességére és kriptográfiai stabilitására vonatkozó követelményeket, az információk megjelenítésére szolgáló paramétereket mind a különböző szintű parancsnokok, mind a harci járművek személyzeteinek számára.

A következő szakaszban a folyamatok algoritmizálását a hadsereg és a főtervező közösen hajtja végre.

A szerző számára nem világos, hogy ki dolgozza ki most az innovatív páncélozott járművek követelményeit. Ki foglalkozik ezekkel a kérdésekkel? – teszi fel a kérdést.

Az ilyen kérdések összetettségét általában a vezérkar és annak alárendelt szervezeti egységei szabályozzák, de valami látszólag még nem működik. Ezt a „Constellation-M” harcászati irányítási rendszer kialakítása kapcsán lehet a legjobban megítélni. Töredékes információk szerint a rendszer már létezik, sőt az Armata harckocsiban már meg is valósult. Egy biztos: a hálózatközpontú rendszert az ezen a területen releváns tapasztalattal rendelkező rendszerszakembereknek kell kidolgozniuk. Nem világos, hogy ki állítja be a rendszerkövetelményeket. A munka pedig időt igényel. Az 1980-as évek óta semmi sem változott: a hadsereg még mindig nem tudja eldönteni, mire van szüksége pontosan – véli a szerző.

A közelmúlt katonai konfliktusainak tapasztalatai (amelyek a korszerű hadműveletek megvívása és a hadsereg technikai felszereltsége miatt egyre növekvő követelményeket diktálnak) elkerülhetetlenül arra fogják kényszeríteni a szervezeti egységeket, hogy sürgősen egyesítsék erejüket, és haladéktalanul hozzanak létre egy magasabb szintű tájékoztató és irányítási rendszert, amit a csapatoknál rendszeresítenek.